

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Лахова Олена Вадимівна

УДК 343.61

**КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗАПОДІЯННЯ УМИСНИХ
ЛЕГКИХ ТІЛЕСНИХ УШКОДЖЕНЬ,
ПОБОЇВ, МОРДУВАНЬ**

12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Дніпро – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Дніпровському національному університеті імені Олеся Гончара.

Науковий керівник – доктор юридичних наук, доцент
ЮЗІКОВА Наталія Семенівна,
Дніпропетровський національний університет
ім. Олеся Гончара,
професор кафедри адміністративного
і кримінального права.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
Денисов Сергій Федорович,
Академія Державної пенітенціарної служби,
начальник кафедри кримінального,
кримінально-виконавчого права та кримінології

кандидат юридичних наук, доцент
Примаченко Віталій Федорович,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ,
доцент кафедри кримінального права та кримінології.

Захист відбудеться 21 грудня 2017 р. о 9.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 08.727.04 Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ за адресою: 49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26.

З дисертацією можна ознайомитись у загальній бібліотеці Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26).

Автореферат розіслано 18 листопада 2017 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

А. М. Кучук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Відповідно до положень статті 27 Конституції України, право на життя та особисту недоторканність є невід'ємним та абсолютним. Визнання здоров'я людини та її особистої недоторканості однією з найвищих соціальних цінностей держави обумовлює визначення одним з пріоритетних напрямків останньої запровадження дієвих правових норм щодо юридичної відповідальності за порушення права на здоров'я та тілесну недоторканність на рівні кримінально-правової охорони.

На ефективність кримінально-правової охорони здоров'я особи впливає низка чинників. Один із них – ефективність закону про кримінальну відповідальність у правозастосовній діяльності уповноваженими правоохоронними органами. Так, у ст.ст. 125, 126 Кримінального кодексу України (далі – КК), в яких саме встановлена відповідальність за заподіяння умисних легких тілесних ушкоджень, побоїв і мордувань відповідно кримінально-правова охорона особи не є дієвою. Особливість конструкції складу заподіяння умисних легких тілесних ушкоджень, побоїв, мордувань виходячи з диспозицій ст. ст. 125, 126 КК не дає можливості належного застосування на практиці даних норм права й викликає низку помилок при відмежуванні умисних легких тілесних ушкоджень, побоїв, мордувань від умисного тілесного ушкодження певного ступеня тяжкості, катування, погрози вбивством, хуліганства та інших суміжних складів злочинів. На підставі проведеного аналізу 159 рішень судів в порядку апеляційного та касаційного оскарження вироків судів першої інстанції у провадженнях по ст.ст. 125, 126 КК, встановлено, що помилки в кваліфікації мають 30% усіх кримінальних проваджень, по яких постановлені вирокі. Згідно судово-медичної статистики, в з 2002 по 2009 роки кількість оглядів з причин заподіяння легких тілесних ушкоджень та побоїв складала близько 73 % від загальної кількості оглядів осіб, що звернулись до бюро судово-медичних експертиз, від тілесних ушкоджень всіх ступенів тяжкості, а з 2010 року по 2015 рік – 55,8 %. Попри такі високі показники судово-медичної статистики, кримінально-правова звітна статистика дані до 2012 року про кількість порушених кримінальних справ по цим категоріям злочинів не відображає. Самі ж умисні легкі тілесні ушкодження, побої, мордування дуже часто є першим кроком до заподіяння більш тяжкої шкоди здоров'ю, а часом – і життю, як з боку особи, що систематично знущається зі своєї жертви, так і з боку самої потерпілої особи. Тому дослідження питання про кримінальну відповідальність за заподіяння умисних легких тілесних ушкоджень, побоїв, мордувань, на фоні високого рівня латентності цих злочинів, має важливе значення для науки кримінального права та для практичної правозастосовної діяльності.

Теоретичну основу дисертаційного дослідження складають наукові роботи П.П. Андрушка, М.І. Бажанова, Ю.В. Бауліна, В.І. Борисова, П.А. Вороб'я, В.О. Глушкова, В.К. Грищука, А.П. Громова, Н.О. Гуторової, Т.О. Денисової, С.Ф. Денисова, В.П. Ємельянова, О.М. Костенка, М.Й. Коржанського, Т.В. Корнякової, В.М. Куца, С.Я. Лихової, П.С. Матишевського, П.П. Михайленка, М.І. Мельника, В.О. Меркулової, А.А. Музики, В.О. Навроцького, М.І. Панова, А.А. Піонтковського (сина), В.Ф. Примаченка, А.В. Савченка, Б. А. Спасеннікова, В.В. Сташиса, Є.Л. Стрельцова, В.Я. Тація, В.П. Тихого, І.К. Туркевич, В.І. Тютюгіна, Є.В. Фесенка, П.Л. Фріса, М.І. Хавронюка, В.В. Шаблистога, С.Д. Шапченка, С.М. Школи, Н.С. Юзікової, Н.М. Ярмиш, С.С. Яценка та ін.

У радянський період це питання вивчалось переважно в межах проблеми відмежування легкого тілесного ушкодження як самостійного складу злочину від легкого тілесного ушкодження як додаткового об'єкта зазіхання при хуліганських діях чи в контексті вивчення тілесних ушкоджень як таких. Цьому присвятили свої наукові праці В.В. Горіхов, П.А. Дубовець, Н.Д. Дурманов, М.І. Загородников, В.М. Кудряцев, Н.Ф. Кузнєцова, А.С. Нікіфоров, П. Г. Мішунін, С. Складов, А.Д. Серєда, Б.Н. Тітов, В.І. Ткаченко, Д.С. Чтиловта ін. Окремі аспекти кримінальної відповідальності за заподіяння легких тілесних ушкоджень, побоїв і мордувань в контексті вивчення злочинів проти здоров'я особи розглядалися такими науковцями як М.І. Авдєєв, О.О. Жижилєнко, А.Т. Колосов, Д.А. Корєцький, В.В. Орєхов, С.В. Расторопов, С.І. Рашковська, І.П. Самолюк, С.В. Складов, та ін. Єдине монографічне дослідження кримінальної відповідальності за легкі тілесні ушкодження було проведено Т.Г. Дауровою у 1975 році. У сучасній Україні на дисертаційному рівні кримінально-правову характеристику побоїв та мордувань дослідив О.В. Грищенко у 2014 році; А.Г. Гаркуша дослідила кримінальну відповідальність за побої і мордування у 2017 році.

Безсумнівно, роботи вказаних науковців мають значну наукову та практичну цінність. Проте наявні теоретичні розробки кримінальної відповідальності за заподіяння умисних легких тілесних ушкоджень, побоїв, мордувань не вичерпали даної проблематики.

Наведені обставини зумовили вибір теми дослідження, її актуальність та науково-практичне значення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до Постанови Кабінету міністрів України від 7 вересня 2011 р. № 942 «Про затвердження переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2020 року», Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 рр., затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 03.03.2016 р. та у межах

плану науково-дослідних робіт юридичного факультету Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара «Захист прав людини і громадянина адміністративними, кримінальними та процесуальними засобами» (державний реєстраційний номер 0114U001379); відповідно до Концепції реформування кримінальної юстиції України (затверджена Указом Президента України від 8 квітня 2008 р.) та відповідно Плану заходів щодо реалізації зазначеної Концепції (затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2008 р.); відповідно до Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України № 501 від 25 серпня 2015 р.

Тема дисертації затверджена Вченою радою Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара (протокол № 9 від 05.03.2015 р.).

Мета й задачі дослідження. *Метою дослідження є комплексне дослідження питань кримінальної відповідальності за злочини, які передбачені ст.ст. 125, 126 КК України та внесення на основі такого дослідження пропозицій щодо удосконалення норм закону про кримінальну відповідальність за заподіяння умисних легких тілесних ушкоджень, побоїв, мордувань.*

Досягнення цієї мети забезпечується вирішенням таких *задач*:

- дослідити становлення та розвиток норм стосовно кримінальної відповідальності за заподіяння умисних легких тілесних ушкоджень, побоїв, мордувань;

- здійснити порівняльно-правовий аналіз норм про кримінальну відповідальність за умисне легке тілесне ушкодження, побої, мордування за законодавством України та інших країн;

- дати дефінітивний аналіз поняття тілесних ушкоджень та його диференціації, з'ясувати зміст поняття побоїв та мордувань;

- надати кримінально-правову характеристику об'єктивних ознак умисного легкого тілесного ушкодження;

- надати кримінально-правову характеристику суб'єктивних ознак умисного легкого тілесного ушкодження;

- надати кримінально-правову характеристику об'єктивних ознак побоїв і мордування;

- надати кримінально-правову характеристику суб'єктивних ознак побоїв і мордування;

- проаналізувати кваліфікуючі ознаки побоїв і мордувань, особливості їх встановлення та значення для реалізації кримінальної відповідальності за заподіяння умисних легких тілесних ушкоджень, побоїв, мордувань;

- дослідити та узагальнити проблеми визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень, побоїв, мордувань й розробити і внести пропозиції щодо вдосконалення закону про кримінальну відповідальність України та

рекомендації для практичного застосування норм про відповідальність за заподіяння умисних легких тілесних ушкоджень, побоїв, мордувань;

- встановити критерії відмежування злочинів, склади яких передбачені в диспозиціях ст. 125 та ст. 126 КК України один від одного та розмежування із суміжними складами злочинів;

- надати характеристику покарань, що передбачені санкціями ст. ст. 125, 126 КК України.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини у сфері кримінально-правової охорони життя та здоров'я людини.

Предмет дослідження – кримінальна відповідальність за заподіяння умисних легких тілесних ушкоджень, побоїв, мордувань.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертації став діалектичний метод, використання якого дозволило здійснити комплексний аналіз кримінального законодавства про умисне легке тілесне ушкодження, побої і мордування, слідчої та судової практики його застосування. Також у дослідженні використані такі методи: *історико-правовий аналіз* (дозволив дослідити розвиток законодавства про кримінальну відповідальність за умисне легке тілесне ушкодження, побої і мордування – підрозділи 1.1, 1.2); *юридико-технічний* (доктринальне тлумачення ознак злочинів, передбачених ст.ст. 125, 126 КК України – підрозділи 1.1, 2.1, 3.1, 3.3, 4.1, 4.2, 4.3); *системного аналізу* (дозволив визначити місце легких тілесних ушкоджень, побоїв і мордувань у системі злочинів проти життя та здоров'я особи, провести комплексне дослідження проблем кримінальної відповідальності за ці злочини з урахуванням зарубіжного досвіду – підрозділи 1.2, 2.1, 3.1, 4.1, 4.3); *порівняльно-правовий* (аналіз кримінально-правових норм про умисне легке тілесне ушкодження, побої і мордування окремих зарубіжних країн: Азербайджанської Республіки, Республіки Вірменія, Грузії, Латвійської Республіки, Російської Федерації, Республіки Білорусь, Республіки Казахстан, Республіки Таджикистан, Республіки Польща, Австрії, ФРН, Іспанії, Швейцарії, Швеції, Бельгії, Норвегії та Японії – підрозділи 1.2, 2.1, 3.1, 3.3, 4.2); *логіко-семантичний та формально-логічний* (дослідження понятійного апарату та аналіз основних і кваліфікованих складів злочинів, передбачених ст.ст. 125, 126 КК України – підрозділи 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3); *конкретно-соціологічний та статистичний* (узагальнення практики застосування ст.ст. 125, 126 КК України – підрозділи 2.1, 2.3, 3.1, 3.3, 4.1, 4.2, 4.3).

Теоретичне підґрунтя дослідження становлять наукові праці фахівців у галузі загальної теорії держави і права, кримінального права та кримінально-процесуального права, кримінології, конституційного та адміністративного права, а також інших галузевих правових наук. Окремі завдання дисертаційного дослідження вирішувались за допомогою аналізу праць фахівців у галуззі медичних наук та судової медицини, правової та судово-

медичної статистики.

Нормативною основою дослідження є Конституція України, міжнародно-правові акти, Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, підзаконні нормативно-правові акти, постанови Пленуму Верховного суду України про практику застосування кримінального законодавства, а також положення зарубіжного законодавства, що визначають засади відповідальності за злочини, що мають ознаки умисних легких тілесних ушкоджень, побоїв, мордувань.

Емпіричну базу дослідження становлять статистичні й аналітичні матеріали: результати вибіркового несущільного вивчення наслідків судових проваджень, відкритих за ознаками ст.ст. 125, 126 КК, з перегляду судових рішень у 159 кримінальних провадженнях, (кожний п'ятдесятій з-поміж всіх 7950 зареєстрованих вироків, рівень похибки складає 3,8 %); результати вивчення 247 матеріалів про відмову в порушенні кримінальної справи / відкритті кримінального провадження за ст.ст. 125, 126 КК України, офіційна статистична інформація Департаменту інформаційних технологій МВС України та Державної судової адміністрації України (в тому числі – щодо укладання угоди про визнання вини та примирення з потерпілою особою у провадженнях за ст.ст. 125, 126 КК України), опублікована слідча та судова практика, матеріали Єдиного державного реєстру судових рішень, а також відкриті дані статистичної звітності Бюро судово-медичних експертиз за формою № 42-здоров табл. 1003 «Судово-медична експертиза (дослідження) потерпілих, обвинувачених та інших осіб» за 2010-2015 роки.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є одним з перших комплексних монографічних досліджень у сфері кримінальної відповідальності за заподіяння умисних легких тілесних ушкоджень, побоїв, мордувань на сучасному етапі розвитку кримінального законодавства в Україні. Основні положення, що мають елементи новизни, полягають у такому:

вперше:

- проведено дисертаційне дослідження кримінальної відповідальності за заподіяння умисних легких тілесних ушкоджень, побоїв, мордувань як фактично однакових посягань на здоров'я людини та констатовано необхідність подальшого їх комплексного вивчення;

- запропоновано авторські кримінально-правові визначення таких понять:

- 1) тілесне ушкодження як протизаконне і винне заподіяння шкоди фактичному на момент посягання стану здоров'я іншої людини, яким порушено анатомічний стан або фізіологічні функції тканин чи органів потерпілого, що виникає як наслідок дії одного чи кількох зовнішніх ушкоджуючих факторів – фізичних, хімічних, біологічних, психічних, що викликає суспільно небезпечні наслідки у виді шкоди здоров'ю;

2) психічний розлад як патологічна зміна психологічного стану людини з нормального на деструктивний, що відбулася внаслідок внутрішніх і зовнішніх факторів умисного насильницького характеру та характеризується порушеннями психічної, інтелектуальної діяльності, емоційними розладами;

- запропоновано декриміналізувати умисне легке тілесне ушкодження, що не спричинило розладу здоров'я; визначено, що категорія «діяння насильницького характеру» є більш широкою, ніж категорії «насильницькі дії» чи «побої» чи «мордування», оскільки останні окреслюються у законодавстві лише як конкретний спосіб вчинення діяння насильницького характеру, у зв'язку з чим запропоновано внесення змін до чинної редакції норми, передбаченої ст. 126 КК України, та рекомендовано назву статті у такій редакції: «Умисне вчинення діяння насильницького характеру, що не спричинило тілесних ушкоджень»;

удосконалено:

– доктринальні підходи до розуміння понять «тілесне ушкодження», «розлад здоров'я» і «шкода здоров'ю», оскільки шкода здоров'ю може бути заподіяна і без його розладу, а не всі легкі тілесні ушкодження чи побої заподіюють шкоду здоров'ю;

– обґрунтування положення, що умисне легке тілесне ушкодження, яке не спричинило короточасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності та побої, мордування викликають у потерпілої особи психічні переживання від перенесеного приниження та в сукупності з больовими відчуттями, посилюють почуття фізичної і моральної пригніченості, а тому наносять шкоду й іншим охоронюваним законом про кримінальну відповідальність об'єктам;

– обґрунтування положення, що умисне вчинення діяння насильницького характеру, які завдали моральних страждань та мучень (мордування), може бути вчинені як з прямим умислом, так і з непрямим умислом у випадку використання психічного насильства над потерпілою особою; умисне завдання удару, побоїв або вчинення інших насильницьких дій характеризується формальним складом і вважається закінченим з моменту вчинення дії; умисне легке тілесне ушкодження, що не спричинило короточасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності характеризується як ознаками матеріального, так і формального складу злочину;

– визначення критеріїв співвідношення та розмежування заподіяння умисних легких тілесних ушкоджень, побоїв, мордувань від інших злочинів проти здоров'я, злочинів, які додатково посягають на здоров'я;

набуло подальшого розвитку:

– аргументація про необхідність упорядкування законодавчого дефінітивного апарату понять та категорій, що мають значення для встановлення ознак складів злочинів, в тому числі і складів злочинів,

визначені в ст.ст. 125, 126 КК України;

– аргументація щодо необхідності мотивації судами підстав застосування звільнення винних у заподіянні умисних легких тілесних ушкоджень, побоїв, мордувань від відбування покарання з випробуванням із наведенням достатніх аргументів щодо можливості виправлення засудженого без відбування покарання;

– теоретичне положення щодо недоцільності зниження віку кримінальної відповідальності за умисні легкі тілесні ушкодження, побої, мордування до 14 років, застосування такого підходу не обумовлює зниження частоти проявів делінквентної поведінки серед неповнолітніх; не можна стверджувати про об'єктивність зниження віку кримінальної відповідальності без вирішення питання щодо запровадження системи ювенальної юстиції та превентивного виховання і попередження злочинності неповнолітніх;

– положення про спеціальні питання кваліфікації за ст.ст. 125, 126 КК України при наявності згоди потерпілого на заподіяння останньому шкоди здоров'ю;

– обґрунтування недоцільності використання економічного критерію при визначенні ступеня тяжкості тілесних ушкоджень та встановлення наявності чи відсутності факту заподіяння побоїв, мордувань з тих причин, що в основу встановлення наслідків таких злочинів законодавцем покладено критерії, що базуються на оціночних та суб'єктивних поняттях та не підлягає кількісному обчисленню.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані у:

– *правозастосовній діяльності* – при тлумаченні, застосуванні положень КК України, для підвищення ефективності діяльності правоохоронних та судових органів держави щодо реалізації кримінальної відповідальності за заподіяння умисних легких тілесних ушкоджень, побоїв, мордувань (Акт впровадження у практичну діяльність відділу примусового виконання рішень Управління державної виконавчої служби Головного територіального управління юстиції у Дніпропетровській області результатів дисертаційного дослідження від 11.05.2017 р.);

– *правотворчій діяльності* – при підготовці проектів змін і доповнень до КК України з питань, пов'язаних з кримінальною відповідальністю за заподіяння тілесних ушкоджень, побоїв, мордувань;

– *науково-дослідній роботі* – для подальшого теоретичного розроблення й вирішення проблем кримінальної відповідальності за заподіяння умисних легких тілесних ушкоджень, побоїв, мордувань;

– *навчальному процесі* – для підготовки навчальних програм та методичних посібників для студентів і слухачів у навчальних закладах відповідного профілю, методичних матеріалів, при підготовці та проведенні лекцій, семінарських і практичних занять з дисциплін: «Кримінальне право»,

«Кримінальний процес», «Судова медицина з правознавством і медичним законодавством», «Ювенальна юстиція», «Адміністративна відповідальність» та інших дисциплін кримінального та суміжного циклу у вищих юридичних навчальних закладах і на юридичних факультетах.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення та їх аргументація, рекомендації практичного характеру з удосконалення кримінального законодавства та практики його застосування обговорені на засіданнях кафедри адміністративного і кримінального права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Основні теоретичні положення, висновки і пропозиції, що містяться в дисертації, доповідалися та обговорювалися на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях семінарах та круглих столах: регіональному круглому столі «Юридична відповідальність: проблеми теорії та правозастосування» (м. Дніпропетровськ, 2008 р.), міжнародній щорічній науково-практичній конференції «Протидія злочинності неповнолітніх: досвід та сучасні проблеми» (м. Кіровоград, 2010 р.), IV Російському конгресі кримінального права «Уголовное право: истоки, реали, переход к устойчивому развитию» (м. Москва, 2011 р.), II міжнародній науковій конференції «Становлення держави та права в умовах глобалізації: теоретичний та практичний аспект» (м. Київ, 2012р.), міжнародній науково-практичній конференції «Основні напрями розвитку кримінального права та шляхи вдосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність» (м. Харків, 2012 р.), III Міжнародному форумі студентів, аспірантів, молодих вчених (м. Дніпро, 2015р.).

Публікації. Основні положення та результати дисертації викладено в 12 наукових працях, з них: 4 – статті в наукових фахових виданнях України, 1 – стаття в періодичному зарубіжному виданні за профілем дисертації, 7 – статті в періодичних виданнях з юридичних наук, матеріали апробаційного характеру.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з переліку умовних скорочень, вступу, чотирьох розділів, які містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 212 сторінок, з яких: основний текст – 176 сторінок, список використаних джерел (328 найменувань) – на 34-х сторінках, додаток – 2 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми; вказано зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження; викладено наукову новизну й практичне значення одержаних результатів; подано відомості про особистий внесок, апробацію, публікації.

Розділ 1 «Історичний та порівняльно-правовий аспекти кримінальної відповідальності за умисне легке тілесне ушкодження, побої, мордування» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 1.1 «Історичний розвиток кримінальної відповідальності за заподіяння легких тілесних ушкоджень, побоїв, мордувань» досліджено еволюцію кримінально-правових норм, що передбачали кримінальну відповідальність за умисне легке тілесне ушкодження, побої, мордування у тих джерелах права, які дійшли до нас (від часів існування Київської Русі до сучасної України).

Встановлено поступове виокремлення діянь, що мали ознаки заподіяння тілесних ушкоджень, побоїв і (згодом) мордувань в окремі склади злочинів, спостерігається генезис їх диференціації.

КК УРСР 1922 р. передбачає відповідальність за умисні легкі тілесні ушкодження та за умисне завдання удару, побоїв та інших насильницьких дій, що заподіюють фізичний біль, однак ці поняття не розкривались та по суті були оціночними. Мордування визнавались способом вчинення інших злочинів проти здоров'я і носили характер кваліфікуючих ознак. КК УРСР 1927р. суттєвих змін до інституту кримінальної відповідальності за заподіяння умисних легких тілесних ушкоджень, побоїв, мордувань не вніс. У КК 1960 р. вже сформувались поняття тілесних ушкоджень, побоїв, удару, мордувань. Ці поняття не відрізняються від аналогічних понять, що вживаються у чинному КК України 2001 року.

У підрозділі 1.2 «Встановлення відповідальності за заподіяння легких тілесних ушкоджень, побоїв, мордувань за кримінальним правом окремих зарубіжних держав» досліджується рівень кримінально-правової охорони від посягань на тілесну недоторканість людини в кримінальному законодавстві зарубіжних держав. Проаналізовано відповідні положення законів про кримінальну відповідальність країн пострадянського простору та окремих зарубіжних країн, що є членами Європейського Союзу та «Великої сімки»: Азербайджанської Республіки, Республіки Вірменія, Грузії, Латвійської Республіки, Російської Федерації, Республіки Білорусь, Республіки Казахстан, Республіки Таджикистан, Республіки Польща, Австрії, ФРН, Іспанії, Швейцарії, Швеції, Бельгії, Норвегії та Японії. Критеріями, за якими аналізувалося зарубіжне кримінальне законодавство, стали елементи складів злочинів, що передбачені в ст.ст. 125, 126 КК та кваліфікуючі ознаки побоїв і мордувань.

Розділ 2 «Кримінально-правовий аналіз складу злочину, передбаченого 125 КК України» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Кримінально-правове поняття тілесних ушкоджень та їх диференціація» досліджено різні погляди вчених щодо визначення понять «здоров'я», «стан здоров'я», «нормальне функціонування», «організм». Визначено кримінально-правові та медичні ознаки тілесного ушкодження. Визначено зміст кримінально-правового поняття «тілесне ушкодження», що

включає протиправність та винність, спрямованість проти організму іншої людини, застосування насильства. Визначено дії, пов'язані з порушенням тілесної недоторканності: ушкодження тіла; нанесення шкоди здоров'ю без зовнішніх ушкоджень тіла; заподіяння хвороби (фізичної чи психічної). Доведено, що заподіяння болю без розладу здоров'я не порушують тілесної недоторканності людини. Доведено необхідність поправки щодо меж стійкої втрати працездатності та загальної втрати працездатності. Сформульовано авторське поняття тілесного ушкодження поняття побоїв, доведено необхідність уточнення та розширення критеріїв встановлення шкоди здоров'ю.

У підрозділі 2.2 «Кримінально-правова характеристика об'єктивних ознак складу злочину, передбаченого статтею 125 КК України» досліджуються різні погляди вчених щодо визначення об'єкта злочину, аналізуються як обов'язкові ознаки, що визначають зміст об'єктивної сторони умисного легкого тілесного ушкодження, так і інші характеристики. Встановлено, що об'єктом злочину, передбаченого ст. 125 КК Країни, є: а) родовим — сукупність суспільних відносин, що забезпечують охорону життя і здоров'я людини; б) основним безпосереднім — сукупність суспільних відносин, що забезпечують охорону здоров'я людини. З об'єктивної сторони умисні легкі тілесні ушкодження характеризуються: 1) суспільно небезпечними діями у виді фізичного впливу; 2) суспільно небезпечними наслідками (чи їх відсутністю), встановленими судово-медичною експертизою; 3) необхідним причинним зв'язком між діямом і наслідками; 4) місце, час, спосіб, засоби, знаряддя і обстановка вчинення злочину на кваліфікацію не впливають.

У підрозділі 2.3 «Кримінально-правова характеристика суб'єктивних ознак складу злочину, передбаченого статтею 125 КК України» основну увагу приділено недоцільності зниження віку кримінальної відповідальності за вчинення цього злочину до 14-ти років. Суб'єктом умисного легкого ушкодження є загальний суб'єкт злочину, визначений в законі про кримінальну відповідальність. Обґрунтовано недоцільним підтримання та розвиток тенденції зниження віку кримінальної відповідальності за ст. 125 КК України. Суб'єктивна сторона полягає в умисній формі вини (з прямим та непрямим умислом) з огляду на неможливість суб'єкта з об'єктивних (необхідність застосування спеціальних знань, необізнаність про фактичний стан здоров'я потерпілого) причин стовідсотково прогнозувати заподіяння тілесного ушкодження конкретного ступеня тяжкості. Доведено необхідність вивчення сфери вчинення досліджуваних злочинів.

Розділ 3 «Кримінально-правовий аналіз складу злочину, передбаченого 126 КК України» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «Кримінально-правова характеристика об'єктивних ознак складу злочину, передбаченого статтею 126 КК України» на ґрунті проведеного аналізу наукових підходів щодо визначення елементів складів

злочинів в попередньому розділі, за аналогією досліджено склад злочину, передбачений ст. 126 КК. Визначено, що побої – це завдання одній особі не менше двох ударів, які не спричинили тілесних ушкоджень, але поєднані із заподіянням фізичного болю. Визначено момент закінченого злочину – нанесення удару, побоїв чи вчинення інших насильницьких дій. Відповідальність за побої настає при доведеності одного факту вчинення діянь, зазначених у статті, які спричинили індивідуальні відчуття фізичного болю у потерпілого. Запропоновано у ч. 1 ст. 126 КК України передбачити відповідальність за умисне вчинення насильницького діяння, що не спричинило тілесних ушкоджень з розладом здоров'я чи втратою працездатності, яке завдало або могло завдати фізичний біль.

У підрозділі 3.2 *«Кримінально-правова характеристика суб'єктивних ознак складу злочину, передбаченого статтею 126 КК України»* визначено особливості суб'єкта та суб'єктивної сторони ст. 126 КК України. Суб'єктом злочину, передбаченого ст. 126 КК України, є фізична, осудна особа, яка досягла 16-річного віку. Автором не підтримується позиція щодо зниження віку кримінальної відповідальності за побої і мордування до 14 років. Аналіз суб'єктивної сторони досліджуваного складу злочину показав, що цей злочин може бути вчинене лише умисно.

У підрозділі 3.3 *«Кримінально-правова характеристика кваліфікуючих ознак складу злочину, передбаченого статтею 126 КК України»* обґрунтовано підстави застосування кваліфікуючих ознак побоїв і мордувань.

Досліджено загальне поняття групи осіб як кваліфікуючої ознаки побоїв і мордувань. Досліджено, що залякування потерпілого або інших осіб має місце тоді, коли побої заподіюються для викликання в них почуття страху перед винними та іншими особами. В межах дослідження мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості при вчиненні умисного завдання ударів, побоїв та вчинення інших насильницьких дій передбачені ч. 2 ст. 126 КК України в якості кваліфікуючої ознаки злочину проаналізовано низку міжнародно-правових актів, що містять антидискримінаційні положення та встановлюють загальний принцип недискримінації та/або зобов'язують держави заборонити певний вид дискримінації, практику Європейського суду з прав людини.

Розділ 4 «Особливості кваліфікації та покарання за заподіяння умисних легких тілесних ушкоджень, побоїв, мордувань» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 4.1 *«Проблеми визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень, побоїв, мордувань»* Обґрунтовано, що на даний час у законодавстві, в теорії кримінального права та судової медицини, в правозастосовчій практиці використовується три критерії визначення ступеню тяжкості тілесних ушкоджень: медичний; економічний; естетичний. Підтримано та обґрунтовано відмову від економічного критерію з таких міркувань. Застосування економічного критерію визначення втрати

професійної працездатності для кваліфікації легкого тілесного ушкодження та відмежування його від інших видів тілесних ушкоджень для забезпечення рівного захисту від посягань на здоров'я людини може бути визнаний доцільним лише за умов ґрунтовної наукової розробки саме науковцями медицини. Для побоїв та мордувань (якщо останні не потягли за собою розладу здоров'я) застосування економічного критерію взагалі не можливе.

У підрозділі 4.2 «Відмежування злочинів, передбачених статтями 125, 126 КК України від суміжних складів злочинів» проаналізовано розмежувальні ознаки злочинів, що досліджуються.

Сформульовано критерії розмежування заподіяння умисного тілесного ушкодження, що не спричинило втрату працездатності та розладу здоров'я від побоїв і мордувань; умисного заподіяння тілесних ушкоджень, побоїв і мордувань від хуліганства, поєданого з насильством; мордувань від катування; мордування як способу вчинення іншого злочину насильницького характеру; умисного завдання удару, побоїв або вчинення інших насильницьких дій, які завдали фізичного болю і не спричинили тілесних ушкоджень, що вчинені з метою залякування потерпілого чи його близьких від погрози вбивством, тощо. Доведено, що відсутність уніфікованої дефінітивної термінології та об'єктивно обумовленої необхідності використання знань медицини в процесі кваліфікації за статтями 125, 126 КК утруднює, а часом робить неможливим встановлення ознак об'єктивної сторони таких діянь.

У підрозділі 4.3 «Покарання за заподіяння умисних легких тілесних ушкоджень, побоїв, мордувань» проаналізовано санкції статей 125, 126 КК та досліджено основні тенденції судової практики призначення покарань за заподіяння умисних легких тілесних ушкоджень, побоїв і мордувань. Підтримано основні принципи використання альтернативних санкцій судами України в процесі призначення покарання за статтями 125, 126 КК. Проте, визначено високий відсоток застосування положень ст.ст. 75, 76 КК та звільнення засуджених осіб від відбування покарання з випробувальним строком. Зауважено на відсутності належного обґрунтування застосування положень ст.ст. 75, 76 КК судами України. Більш ніж у двох третинах кримінальних проваджень обвинувальний вирок ґрунтується на повному визнанні своєї вини обвинуваченим й судовий розгляд завершується без безпосереднього дослідження доказів.

ВИСНОВКИ

У процесі дисертаційного дослідження згідно з поставленою метою вирішено низку завдань, які обумовили такі висновки, узагальнення та пропозиції.

1. Досліджено становлення та розвиток норм кримінальної відповідальності за заподіяння умисних легких тілесних ушкоджень, побоїв,

мордувань в правових пам'ятках, що діяли в географічних межах України, в межах історичних періодів: Руська Правда (право Київської Русі та Галицько-Волинського князівства, дев'яте-тринадцяте століття); Судебник великого князя Казимира, Литовські статuti (право Великого князівства Литовського та Речі Посполитої, Гетьманщини, кінець тринадцятого століття-перша половина шістнадцятого століття); Соборне уложення, Артикул військовий, Права, за якими судиться малоросійський народ (право автономної Гетьманщини, Московського царства, Російської імперії, друга половина шістнадцятого століття-середина вісімнадцятого століття); Повне зібрання законів Російської імперії, Уложення про покарання кримінальні та виправні, Кримінальне Уложення (знищення української державності та розповсюдження дії законів Російської імперії, друга половина вісімнадцятого століття - початок двадцятого століття); КК УРСР 1922 р, Основні начала з кримінального законодавства Союзу РСР і союзних республік 1924 р., КК УРСР 1927 р., КК УРСР 1960 р. (Українська Радянська Соціалістична Республіка, 1922-1991 рр.); Кримінальний кодекс України 2001 р. (незалежна Україна, сучасний етап). Відповідно до вказаної періодизації простежується поступове виокремлення діянь, що мали ознаки заподіяння тілесних ушкоджень, побоїв і (згодом) мордувань в окремі склади злочинів, спостерігається генезис їх диференціації.

2. Здійснення порівняльно-правового аналізу норм про кримінальну відповідальність за заподіяння умисних легких тілесних ушкоджень, побоїв, мордувань за законодавством України та інших країн показало, що країни по-різному визначають ознаки мордування і побоїв, не всі кримінальні кодекси відносять до легких тілесних ушкоджень ті, що не спричинили розладу здоров'я. Було вивчено інститут кримінальної відповідальності за заподіяння умисних легких тілесних ушкоджень, побоїв, мордувань в кримінальному законодавстві окремих пострадянських країн, окремих зарубіжних країн, що є членами Європейського Союзу та окремих держав “Великої сімки” – це КК Азербайджанської Республіки, Республіки Вірменія, Грузії, Латвійської Республіки, Російської Федерації, Республіки Білорусь, Республіки Казахстан, Республіки Таджикистан, Республіки Польща, Австрії, ФРН, Іспанії, Швейцарії, Швеції, Бельгії, Норвегії та Японії. В КК пострадянських країн є ознака, щодо якої практично немає розбіжностей – визначення родового об'єкта та видового об'єктів цих злочинів. На відміну від КК України в КК пострадянських країн діяння, що мають характер мордування встановлюється окремою нормою в КК. При порівнянні санкцій за легкі тілесні ушкодження та побої згідно з КК пострадянських країн можна зробити висновок про те, що ці злочини практично всіма віднесено до категорії невеликої тяжкості. В усіх розглянутих нами КК передбачена відповідальність за заподіяння шкоди здоров'ю осіб, але відповідальність за побої встановлюється тільки у деяких законах про кримінальну

відповідальність.

3. Визначено загальне поняття тілесних ушкоджень з підстав аналізу кримінально-правових та судово-медичних підходів до розуміння таких загальних понять, як «здоров'я», «стан здоров'я», «нормальне функціонування», «організм». Запропоноване поняття тілесного ушкодження, як протизаконного і винного заподіяння шкоди фактичному на момент посягання стану здоров'я іншої особи, яким порушено анатомічний стан або фізіологічні функції тканин чи органів (в тому числі і внутрішніх) потерпілого, що виникає як наслідок дії одного чи кількох зовнішніх ушкоджуючих факторів - фізичних, хімічних, біологічних, психічних й зволікає суспільно небезпечні наслідки у вигляді шкоди здоров'ю. Поняття шкоди пропонується розуміти як: страждання, заподіяні фізичній особі внаслідок фізичного або психічного впливу; погіршення або позбавлення можливостей реалізації особою своїх звичок і бажань. Вказано про необхідність чіткого законодавчого визначення поняття “втрата будь-якого органу чи його функцій”; розширення критеріїв визначення непоправного знівечення обличчя; внесення поправки щодо меж стійкої втрати працездатності та загальної втрати працездатності (за Правилами це не менш однієї третини – 33% та від 10% до 30% відповідно, отже втрата працездатності в інтервалі 30%-33% ні до чого не відноситься). Зазначені положення потребують спільного підходу як з юридичного, так і медичного критеріїв.

Побої – це завдання одній особі не менше двох ударів, які не спричинили тілесних ушкоджень, але поєднані із заподіянням фізичного болю.

4. Об'єктом злочину, передбаченого ст. 125 КК, є: а) родовим — сукупність суспільних відносин, що забезпечують охорону життя і здоров'я людини; б) основним безпосереднім — сукупність суспільних відносин, що забезпечують охорону здоров'я людини. З об'єктивної сторони умисні легкі тілесні ушкодження характеризуються: 1) суспільно небезпечними діями у виді фізичного впливу; 2) суспільно небезпечними наслідками, встановленими судово-медичною експертизою; 3) необхідним причинним зв'язком між діями і наслідками; 4) місце, час, спосіб, засоби, знаряддя і обстановка вчинення злочину на кваліфікацію не впливають. Діяння, передбачене ст. 125 КК, сформульоване в законі як злочин з матеріальним складом. Проте, умисне легке тілесне ушкодження, що не спричинило короточасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності – яке розуміється за змістом в ч. 1 ст. 125 КК – за своїм характером при встановленні наслідків орієнтовано на встановлення як наявності конкретного наслідку (порушення анатомічної цілісності тканин людини), так і на фіксацію відсутності інших наслідків, передбачених ч. 2 ст. 125 КК.

5. Суб'єктом заподіяння умисного легкого ушкодження є загальний суб'єкт злочину, визначений в законі про кримінальну відповідальність. Недоцільною вважається підтримання та розвиток тенденції зниження віку

кримінальної відповідальності за ст. 125 КК. Суб'єктивна сторона полягає в умисній формі вини (з прямим та непрямым умислом) з огляду на неможливість суб'єкта з об'єктивних (необхідність застосування спеціальних знань, необізнаність про фактичний стан здоров'я потерпілого) причин стовідсотково прогнозувати заподіяння тілесного ушкодження конкретного ступеня тяжкості.

6. Підтримано позицію науковців, згідно якої основним безпосереднім об'єктом побоїв і мордування слід визнавати здоров'я людини, а додатковим - честь, гідність, особисту недоторканість особи, а у разі кваліфікованих видів побоїв і мордування – волю особи, свободу віросповідання. Для визнання побоїв закінченим злочином достатньо нанесення удару, побоїв чи вчинення інших насильницьких дій. Відповідальність за побої настає при доведеності одного факту вчинення діянь, зазначених у статті. Той факт, що в певних випадках насильницькі дії у складі побоїв і мордування не викликають болю, не знижує їх суспільної небезпеки і не переводить ці діяння з розряду злочинних в незлочинні. Вважаємо, що немає необхідності в нормах про побої вказувати на необхідність заподіяння фізичного болю в результаті насильницьких дій. На підставі цього є необхідність внесення змін до чинної редакції норми, встановленої у ст. 126 КК.

7. Суб'єктом злочину, передбаченого ст. 126 КК, є фізична, осудна особа, яка досягла 16-річного віку. Автором не підтримується позиція щодо зниження віку кримінальної відповідальності за побої і мордування до 14 років. Вчинення побоїв та мордувань найчастіше у сімейно-побутовій сфері і є одним з проявів домашнього насильства. Підтримано позицію стосовно виокремлення кваліфікуючих ознак стосовно осіб, що вчиняють насильство щодо своїх близьких, проте це є предметом окремого наукового дослідження. Аналіз суб'єктивної сторони досліджуваного складу злочину показав, що цей злочин може бути вчинене лише умисно. Мотив, мета і емоції злочину хоча й не є обов'язковими ознаками суб'єктивної сторони, але впливають на індивідуалізацію покарання, а також на визначення суспільної небезпечності винної особи. Мотиви расової, національної чи релігійної нетерпимості при вчиненні умисного завдання ударів, побоїв та вчинення інших насильницьких дій передбачені ч. 2 ст. 126 КК в якості кваліфікуючої ознаки злочину. До кваліфікуючих ознак побоїв і мордувань також віднесено діяння, що мають характер мордування, вчинені групою осіб, або з метою залякування потерпілого чи його близьких.

8. Вивчення проблем визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень, побоїв, мордувань показало, що єдиним критерієм, що використовується є визначення тривалості розладу здоров'я, тобто - саме медичний критерій відмежування легких тілесних ушкоджень, побоїв, мордувань від інших злочинів проти здоров'я. Слушними вбачаються тенденції щодо відмови від економічного критерію. Відсутність належного законодавчого регулювання

поняття «скороминущі наслідки» викликає неточності при визначенні легких тілесних ушкоджень та відокремлення їх наслідків від побоїв чи насильницьких дій. Відсутність нормативного визначення поняття «психічний розлад» обумовлює неодноманітний порядок визначення наслідків тілесного ушкодження та мордувань. Психічне захворювання може статися внаслідок тяжкої травми голови, мозку або переляку, сильного психічного струсу (зворушення). Не визнається тілесним ушкодженням виникнення внаслідок посягання нервової хвороби. Кваліфікація в даному випадку відбувається за ч. 2 ст. 126 КК як мордування. Знівечення частин тіла людини необхідно розглядати як сукупні фізично-психічні наслідки тілесних ушкоджень. Встановленню мають підлягати не лише фізичні сліди тілесного ушкодження з позиції розладу здоров'я чи втрати працездатності, а й можливі психічні розлади. Психічний розлад пропонується розуміти як патологічну зміну психологічного стану людини з нормального на деструктивний, що відбулася внаслідок ендогенних (внутрішніх) і екзогенних (зовнішніх) факторів умисного насильницького характеру та характеризується порушеннями психічної, інтелектуальної діяльності та емоційними розладами

9. При кваліфікації злочинів, що передбачають тілесні ушкодження як наслідки скоєного злочину: а) як обов'язкові наслідки скоєного злочину; б) тілесні ушкодження, закріплені у статтях КК України як кваліфікуючі чи особливо кваліфікуючі ознаки, - кваліфікація за статтями 125 та 126 КК не відбувається. До проблемних питань кваліфікації ст.ст. 125 та 126 КК України слід віднести: конкуренцію складів за ст.ст. 125 та 126 КК; конкуренцію складів за ч. 1 ст. 126 «Побоїв» та ч. 2 ст. 126 «Мордування» КК України; конкуренцію складів за ст.ст. 125 та 127 КК України; конкуренцію складів за ст.ст. 126 та 127 КК; конкуренцію складів за ч. 2 ст. 126 «Мордування» та статтями 121, 122 КК; конкуренцію складів за ст.ст. 125, 126 та ст. 296 КК; конкуренцію складів за ст.ст. 126 та 129 КК.

10. Недосконале визначення юридичних ознак умисних легких тілесних ушкоджень, а також побоїв і мордувань, як основного складу, так і кваліфікованих його видів, з очевидністю доводить недостатню адекватність видів і розмірів покарань, визначених санкціями цієї статті, що призводить до необґрунтованого звільнення від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК) за кваліфіковані види побоїв і мордувань. Тому вважаємо за необхідне на законодавчому рівні удосконалити юридичні ознаки складів злочинів, що досліджувались, для чого пропонуємо нову редакцію ст. 126 КК України.

11. Результати дослідження є підґрунтям запропонованих змін до редакції статей 125, 126 КК. Так, пропонуємо ст. 125 КК викласти в такій редакції:

«Стаття 125. Умисне легке тілесне ушкодження.

Умисне легке тілесне ушкодження, що спричинило короточасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності, - ...».

I, відповідно, ч. 1 ст. 126 КК викласти таким чином:

«Умисне вчинення насильницького діяння, що не спричинило тілесних ушкоджень з розладом здоров'я чи втратою працездатності.

1. Умисне вчинення насильницького діяння, що не спричинило тілесних ушкоджень з розладом здоров'я чи втратою працездатності, яке завдало або могло завдати фізичний біль, -... ».

Запропоновані зміни знаходяться в нерозривному зв'язку, оскільки запропонована редакція ст. 126 КК здатна охопити за своїми ознаками легке тілесне ушкодження без розладу здоров'я чи втратою працездатності. Окрім того, запропоновані зміни обумовляють усунення помилок та труднощів в кваліфікації зазначених діянь та в процесі розмежування ст. 125, 126, КК від суміжних складів злочинів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Лісова О. В. Теоретичне і практичне дослідження поняття „тілесні ушкодження”. / О. В. Лісова // Держава і право. Спецвипуск. - Т. 2. – Київ: 2005 р. – С. 203-209.

2. Лісова О. В. Кримінально-правові проблеми визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень / О. В. Лісова // Науковий вісник Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ. – 2005. - №1 (23). – С.33-41.

3. Лісова О. В. Спеціальні питання кваліфікації умисних легких тілесних ушкоджень. / О. В. Лісова // Держава і право. Спецвипуск. – Київ: 2007 р.– С. 492-497.

4. Лісова О. В. Умисне заподіяння легких тілесних ушкоджень: аналіз об'єктивних ознак складу злочину. / О. В. Лісова // Держава і право. Спецвипуск. – Київ: 2009 р.– С. 354-358.

5. Лахова Е. В. Насильственные действия как признак объективной стороны побоев и истязаний./ Е. В. Лахова // Jurnalul juridic national: teorie si practica. – 2017. – № 2. – С. 151–154.

6. Лисовая Е. В. Особенности конструкции объекта преступления умышленного легкого телесного повреждения в уголовном законодательстве Украины и России. / Е. В. Лисовая // Уголовное право: истоки, реалии, переход к устойчивому развитию: материалы четвертого Российского конгресса уголовного права (26-27 мая 2011 года). – Москва: «Проспект», 2011 г. – С.767-769.

7. Лісова О. В. Сімейно-побутове насильство як детермінант злочинності серед неповнолітніх. / О. В. Лісова // Бюлетень Дніпропетровського обласного управління юстиції. – 2006. - № 2. – С.78-82.

8. Лісова О. В. Особливості юридичної відповідальності за заподіяння тілесних ушкоджень за законодавством України. / О. В. Лісова // Юридична відповідальність: проблеми теорії та правозастосування: матеріали регіонального круглого столу. – Д: ДНУ, 2008. – С. 183-193 .

9. Лісова О. В. Протидія насильницької злочинності неповнолітніх щодо заподіяння умисних легких тілесних ушкоджень, побоїв, мордувань. / О. В. Лісова // Протидія злочинності неповнолітніх: досвід та сучасні проблеми: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (22-23 квітня 2010 року). — Кіровоград: Кіровоградський юридичний інститут ХНУВС, 2010. – С. 56-58.

10. Лахова О. В. Кримінально-правове поняття побоїв та мордувань. / О. В. Лахова // Становлення держави та права в умовах глобалізації: теоретичний та практичний аспект: матеріали II Міжнародної наукової конференції (24 лютого 2012 року). — Київ, 2012.– С. 230-232.

11. Лахова О. В. Проблеми встановлення наслідків злочинів за статтею 126 КК України. / О. В. Лахова // Основні напрями розвитку кримінального права та шляхи вдосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (11-12 жовтня 2012 р). – Харків: «Право», 2012. - с.545-548.

12. Лахова О.В. Проблема визначення суб'єкта кваліфікації побоїв, мордувань та легких тілесних ушкоджень. / О. В. Лахова // Тези доповідей III Міжнародного форуму студентів, аспірантів і молодих учених/ ред. кол.: М.В. Поляков (голова) та ін. – Д.: ДНУ, 2015. –С. 199-202.

АНОТАЦІЇ

Лахова О. В. Кримінальна відповідальність за заподіяння умисних легких тілесних ушкоджень, побоїв, мордувань. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. – Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Дніпро, 2017.

У дисертації проведено комплексне дослідження питань кримінальної відповідальності за злочини, які передбачені ст.ст. 125, 126 КК України. Аналізується сучасний стан кримінально-правової охорони здоров'я людини від насильницького посягання на її тілесну недоторканість, внесено пропозицій щодо удосконалення норм закону про кримінальну відповідальність за заподіяння умисних легких тілесних ушкоджень, побоїв, мордувань.

Досліджено та узагальнено проблеми визначення кримінально-правового поняття тілесних ушкоджень, побоїв, мордувань, встановлення

ступеня тяжкості тілесних ушкоджень. Досліджуються проблемні питання, що характеризують зміст об'єктивних та суб'єктивних елементів складів злочинів, передбачених ст. 125, 126 КК України, та особливості кваліфікації заподіяння легких тілесних ушкоджень, побоїв, мордувань.

За результатами дослідження сформульовану низку теоретичних висновків, розроблено пропозиції щодо вдосконалення закону про кримінальну відповідальність України та рекомендації для практичного застосування норм про відповідальність за заподіяння умисних легких тілесних ушкоджень, побоїв, мордувань.

***Ключові слова:** склад злочину, кримінальна відповідальність, тілесне ушкодження, умисне легке тілесне ушкодження, побої, мордування.*

Лахова Е. В. Уголовная ответственность за причинение умышленных легких телесных повреждений, побоев, истязаний. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. – Днепропетровский государственный университет внутренних дел, Днепр, 2017.

В диссертации проведено комплексное исследование вопросов уголовной ответственности за преступления, предусмотренные ст.ст. 125, 126 УК Украины. Анализируется современное состояние уголовно-правовой охраны здоровья человека от насильственного посягательства на его телесную неприкосновенность, внесено предложения по совершенствованию норм закона об уголовной ответственности за причинение умышленных легких телесных повреждений, побоев, истязаний.

Исследованы и обобщены проблемы определения уголовно-правового понятия телесных повреждений, побоев, истязаний, установления степени тяжести телесных повреждений. Исследуются проблемные вопросы, характеризующие содержание объективных и субъективных элементов составов преступлений, предусмотренных ст. 125, 126 УК Украины, и особенности квалификации причинения легких телесных повреждений, побоев, истязаний. Установлены критерии отграничения преступлений, составы которых предусмотрены в диспозициях ст. 125 и ст. 126 УК Украины друг от друга и разграничения со смежными составами преступлений.

Определено, что объектом умышленного причинения легких телесных повреждений является совокупность общественных отношений, что направлены на охрану и обеспечение именно здоровья человека, а не лишь его телесной неприкосновенности (как это следует из буквального понимания конструкции состава статьи 125 УК Украины). В тех случаях, когда причинение легких телесных повреждений выступает как средство для

причинения общественно опасных последствий иным охраняемым уголовным законом интересам, ответственность за такой вред охватывается иными статьями уголовного закона (разбой, хулиганство и т.п.). Обосновано, что дефиниция «вред здоровью», что используется в конструкции состава данных преступлений в уголовном законодательстве ряда зарубежных государств, более полно отображает сущность объекта преступлений, что анализируются. Особое внимание сосредоточено на разграничении понятий «физическое насилие» и «психическое насилие». Изучено значение систематичности совершения насильственных действий для правильной квалификации побоев и истязаний.

Ключевые слова: состав преступления, уголовная ответственность, телесное повреждение, умышленное легкое телесное повреждение, побои, истязания.

Lakhova O.V. Criminal responsibility for intentional infliction of minor bodily harm, beatings, torture. – Manuscript.

Thesis for the degree of Candidate of Sciences in specialty 12.00.08 - criminal law and criminology; criminal-executive law.- The Dnipropetrovs'k State University of Internal Affairs, Dnipro, 2017.

In the dissertation was conducted a complex research on criminal responsibility for crimes envisaged by Articles 125, 126 of the Criminal Code of Ukraine. Analyzes the current state of the criminal-law protection of human health from a violent assault on her bodily integrity, made proposals to improve the law on criminal liability for intentional infliction of minor bodily harm, beatings, torture.

Investigated and generalized problem of determining criminal law concept of bodily harm, beatings, torture, establish the degree of severity of injuries. Explores the problematic issues that characterize the content of the objective and subjective elements of corpus delicti (body of a crime) under Art. 125, 126 of the Criminal Code of Ukraine, and the features of qualification of causing minor bodily harm, beatings, torture. Set criteria for distinguishing crimes, corpus delicti (body of a crime) of which are provided in the dispositions of Art. 125 and Art. 126 of the Criminal Code of Ukraine, from each other and differentiation with adjacent corpus delicti (body of a crime).

According to the results of the research are formulated a number of theoretical insights developed proposals for the improvement of the criminal law of Ukraine and recommendations for the practical application of the rules on liability for intentional infliction of minor bodily harm, beatings, torture.

Keywords: crime, criminal liability, bodily injury, intentional minor bodily injury, beatings, torture.